

Peter I. Čajkovski :

TRNULJČICA

Balet v treh dejanjih po istoimenski pravljici Charlesa Perraulta

Balet (iz italijanščine *ballo* = ples) je odrška izvedba umetniških plesov z glasbeno spremljavo, pri velikih operah romantičnega stila tudi plesni vložek brez neposredne povezave z dogajanjem same opere. Lahko je samostojno delo, pri katerem je ples osnovna vsebina.

Dirigent: Aleksej Baklan

Koreograf in režiser: Dinko Bogdanić

Slika 1: balet Trnuljčica

Znamenite pravljice o Trnuljčici je služila kot podlaga za enega od najbolj priljubljenih baletov vseh časov, ki je hkrati eden od najbolj dovršenih sadov ugledne baletne tradicije carske Rusije. Balet "Trnuljčica" je nastal po naročilu direktorja carskih gledališč Ivana Vsevoljskega. Skladatelj ga je spisal leta 1890, to je v posebno uspešnem in plodovitem obdobju v skladateljevem življenju. Avtor je namreč tistega leta komponiral tudi svojo operno uspešnico "Pikova dama" in se podal

na obsežno koncertno turnejo po Evropi. Med povratkom v domovino je obiskal Grčijo in Turčijo in premor izkoristil, da je nadaljeval skladanje "Trnuljčice".

Partitura "Trnuljčice" se odlikuje po neverjetnem melodičnem bogastvu. Čudoviti glasbeni motivi se kar vrstijo, poudarjajo pa jih prefinjena orkestracija ter številni briljantni in presenetljivi orkestrski učinki. Skladatelj je v svoji glasbi poustvaril pravljичni ambient, vendar je hkrati ohranil določeno mero realizma. Glavnim junakom je namreč pripisal čisto vsakdanje in človeške lastnosti. Vsakemu junaku je s ponavljanjem določenih tem ali instrumentov pripisal točno določen glasbeni značaj in s tem podčrtal njihove psihološke in značajske značilnosti.

"Trnuljčico" so prvič uprizorili 1. januarja 1890 v gledališču Marinski v Sankt Petersburgu. Uprizoritev se je odlikovala po slikovitih scenah in razkošnih kostumih. Koreograf Marius Petipa je tesno sodeloval s skladateljem, kar je

"Trnuljčici" zagotovilo posebno umetniško enovitost. Koreografija in glasba se v njej imenitno stapljata in medsebojno oplajata. V tem je skrivnost trajnega poetičnega čara tega baleta, ki je sicer osnovan na izredno preprostih vsebinskih prvinah, kot sta večni spopad med dobrim in zlim ter triumf ljubezni, in ki vedno znova očara gledalce z vsega sveta.

Vsebina

Na kraljevem dvoru praznujejo rojstvo princeske Aurore. Šest vil ji prinese bogata darila. Praznovanje prekine zla vila Carabosse. Iz maščevanja, ker je niso povabili na slavlje, izreče hudo prekletstvo: ko bo Aurora dopolnila šestnajst let, bo vbod z iglo povzročil njeno smrt. Dobre vile lahko njeno prekletstvo samo omilijo: Aurora ne bo umrla, temveč samo zaspala, dokler je junaški mladenič ne bo rešil in prebudil s poljubom. Kralj prepove uporabo igel na dvoru, a zaman: med slavljem za Aurorin šestnajsti rojstni dan ji v starko preoblečena vila Carabosse izroči šopek rož, v katerem je skrita igla. Prekletstvo se tako uresniči. Princesa in ves dvor pri priči zaspajo, okrog njihovega gradu pa v kratkem zraste temačen gozd. Sto let pozneje se v okolici izgubi mladi princ. Dobra vila mu razkrije Aurorino zgodbo ter mu pomaga prodreti v uročeni grad. Princ prebudi Auroro s poljubom. Celotni grad oživi in se veseli poroke mladega para.

PETER ILJIČ ČAJKOVSKI

Slika 2: Peter Iljič Čajkovski

PETER ILJIČ ČAJKOVSKI (Votkinsk 1840 - Sankt Petersburg 1893) se je sprva na očetovo željo posvetil pravni karieri. Kmalu pa je v njem prevladala ljubezen do glasbe. Zapustil je službo na ruskem pravnem ministrstvu, izpopolnil svoje glasbeno izobrazbo in se nato dokončno odločil za skladateljski poklic. Sprva se je posvetil predvsem klavirskim in orkestrskim delom, s katerimi se je obračal na svetovljansko, kozmopolitsko rusko buržoazijo. Boleča izguba matere in stalne finančne težave so v njem povečale psihološko nelagodje in negotovost, ki sta ga spremljala vse življenje. Kasneje je poučeval na konservatoriju v Sankt Petersburgu, kar mu je zagotovilo ugleden položaj v petersburških kulturnih krogih. Njegove instrumentalne in orkestrske stvaritve so mu zagotovile priznanje v domovini in v zahodni Evropi. V svoji karieri se je z uspehom ukvarjal z vsemi v tedanji Rusiji razširjenimi glasbenimi žanri. Proti koncu svojega življenja se intenzivneje ukvarjal z operno in baletno umetnostjo ki je v tedanji Rusiji doživljala pomemben razmah. S svojimi simfonijami, z baletoma "Labodje jezero" in "Hrestač" ter z operami "Evgenij Onegin" in "Pikova dama" je ustvaril tehnično in slogovno prefinjene mojstrovine, v katerih se bogata ruska tradicija spaja s zgledi zahodnoevropske umetne glasbe.

Slika 3:baletka

ZGODOVINA

BALETA

Balet je vrsta plesa, ki se od drugih vrst razlikuje po tem, da uporablja gibe, pri katerih se noga obrne v kolku tako, da so stopala obrnjena navzven (en dehors) in po plesanju na konicah prstov, za kar baletke obujejo copate z utrjeno konico. Zaradi tega, so določeni gibi lažje izvedljivi.

Začetki baleta so bili namenjeni zabavi in segajo v renesančno Italijo in na druge evropske dvore..Ti dogodki so združevali poezijo, glasbo in ples in so se odvijali v velikih dvoranh namenjenih dvornim plesom, zato se takšen balet imenuje dvorni balet. Še posebej znani so francoski dvorni baleti, ki so bili kasneje zasnovani za zabavo aristokratov in so zavzemali bogate kostume in scenarij ter posebne odrske efekte. Ti dvorni baleti so

dosegli svoj vrh v času vladavine francoskega kralja Ludvika XIV. Ta je svoj prvi ples zaplesal pri 13 letih. Njegova najznamenitejša vloga je bil lik boga sonca, zato se tudi sam imenoval za Kralja Sonca. Mnogo baletov, predstavljenih na njegovem dvoru je zasnoval koreograf Pierre Beauchamp, ki je opisal korake in pozicije, vključno s petimi pozicijami nog in tako postavil temelj današnji baletni tehniki. Leta 1672 je Ludvik XIV. ustanovil Academie Royale de Danse, njen vodja pa je postal že prej omenjeni koreograf Pierre Beauchamp.Ludvik XIV je nehal plesati leta 1670 in ostali dvorni plesalci so sledili njegovemu zgledu ter tako prepustili pot profesionalnim plesalcem, ki so se izobraževali v Academie Royale de Danse. Sprva so bili plesalci samo moški, vendar so se v tistem času začele pojavljati tudi ženske plesalke, prva je bila leta 1681. Plesalci 18.stoletja so nosili maske, lasulje, čevlje s peto in ženske dolge obleke, ki so prikrivali težke gibe. Mnogo plesalcev je marsikaj tudi spremenilo. Npr. Marie Camargo si je skrajšala krilo nad gležnje, da je lahko plesala zahtevne korake in razkazovala gibe svojih stopal. Salvatore Vigano in njegova žena Maria Medina sta želela vnesti v balet bolj naravne in izrazne gibe.Njuni kostumi so postali podobni grškim. V drugi polovici 18.stoletja sta v pariški operi zaslovela italijanska plesalca Gaetano Vestris, ki

so ga imenovali bog plesa in njegov sin Auguste, ki je izvajal osupljive virtuosne skoke in obrate. Do tridesetih let devetnajstega stoletja je plesalka nosila dolg tutu s prilegajočim se životcem in krilo iz tančic, ki ji je segalo pod kolena. Lase si je razdelila po sredini glave tako, da so ji pokrivali ušesa, na tilniku pa so bili spleteni v figo. Na začetku dvajsetega stoletja so baletke začele nositi klasičen, krajši tutu iz več plasti lahke tkanine, kar je ožalo njihove gibe, ki so postali bolj drzni. V zgodovino se je zapisala Marie Taglioni, prva baletka, ki se je povzela na konice prstov in zaplesala en pointe, da je bilo videti, kot da bi lebdela v zraku. Takratni baletni copatki so bili mehki, niso še imeli ojačane konice, zato so jo stopala sprva gotovo bolela. Njen oče, hkrati tudi njen učitelj, je tako razvil vaje za krepitev nog. Romantični balet se je razvil kot pravo nasprotje temu kar se je dogajalo po svetu. Bile so industrijske revolucije in tako razmah tovarn, strojev. Vse to se sliši tako grobo, koreografi pa so želeli ustvarjati lahkotne, igrive balete, ki se niso navezovali na realnost. Ti baleti so pripovedovali o pravljicnih in nadnaravnih bitjih ter o človekovi zmagi nad svetom. Ženske so bile prikazane kot nežna bitja, ki jih je treba varovati in nežno dvigati. Eden najstarejših romantičnih baletov je La Sylphide, ki je bil prvič postavljen na oder v Parizu leta 1832 in se pleše še danes. V poznem dvajsetem stoletju se pojavi klasični balet, ki ga je ustvaril koreograf Marius Petipa. Zgodba je predstavljena skozi ples za enega - solo, ples za dva - pas de deux in deli za majhne in velike skupine plesalcev baletnega zbora. Pri klasičnem baletu so plesni koraki drznejši in zahtevnejši kot pri romantičnem. Tu so seveda še moderni baleti, ki so včasih brez zgodbe. Nadomeščajo jo razpoloženja in občutja. Moderni balet s klasičnimi koraki včasih imenujemo neoklasični.

Najbolj znani baleti so:

La Sylphide, Giselle, Don Kihot, Coppelia, Trnuljčica, Hrestač, Labodje jezero, Ognjeni ptič, Petruška, Pepelka, Romeo in Julija.

Zgodovino baleta se je zapisalo kar nekaj plesalcev, ki so svoje znanje predajali tudi naprej.

Nekatera ta imena so: primabalerina assoluta Margot Fonteyn, Vaclav Nisinski, Rudolf Nurejev, Mihail Barisnikov, Ana Pavlova, Galina Ulanova.

Slika 5: Balet, Pepelka, Prokofjev

